

Anvendt Atferdsanalyse ble satt sammen til et opplærings- og behandlingsprogram av Ole Ivar Lovaas 1981 og ga fagpersoner og foreldre verden over anledning til å samordne sitt arbeid med å gi tilpasset opplæring til barn med autismespekterforstyrrelser. Det grunnleggende målet med opplæringen er at barnet skal bli i stand til å lære ferdigheter i sitt naturlige miljø.

Målgruppen for opplæringen er i hovedsak barn med autismespekterforstyrrelser og psykisk utviklingshemming.. Autismespekterforstyrrelser er gjennomgripende utviklingsforstyrrelser som karakteriseres ved forstyrrelser i sosialt samspill og kommunikasjon samt begrenset, stereotyp og repetitiv atferd.

Hvor mye oppfølging trenger barnet?

Gjennom systematisk fokus på språk, lek og sosiale ferdigheter kan barn med autismespekterforstyrrelser lære svært mye.

Hvert barn har en voksenperson som jobber systematisk med målrettet opplæring i både en-til-en trening, trening i små grupper og i naturlige situasjoner. Dette gjelder også for området sosiale ferdigheter og samspill med barn

Hvordan gjennomføres opplæringen?

Individuelt tilpasset opplæring

Individuell tilpasning er et hovedprinsipp når man skal tilrettelegge for barn. Det må spesielt fokuseres på hvilke forkunnskaper barnet har, hvilke ferdigheter som er viktige å lære, og hvilken innlæringsmetodikk som vil være mest effektiv for barnet.

Systematisk etablering av små målbare atferdsenheter

Avanserte ferdigheter blir delt opp i små og målbare atferdsenheter, som hver for seg blir etablert før de blir satt sammen til mer avanserte ferdigheter. Gjennom denne arbeidsformen sikrer man at de aktuelle oppgavene alltid er på et nivå som barnet har forutsetning for å mestre.

Atferdsanalytisk opplæring

Den kanskje viktigste faktoren i atferdsanalytisk tilnærming ligger i grundige analyser av barnas atferd, samt systematisk benyttelse av teknikker som for eksempel forsterkning, prompting (hjelp), prompt-fading (fjerning av hjelp) og shaping (gradvis forming av atferd), diskriminasjon og generalisering.

Atferdsanalyse har sitt utgangspunkt i vitenskaplige studier av læring. Utgangspunktet er at barnet lever i et fysisk og sosialt miljø. Dette miljøet og barnet vil gjensidig påvirke hverandre. Barn, som alle andre mennesker, lærer av konsekvenser av sine handlinger i dette miljøet. Generelt kan man si at det å lære er å dra nytte av de erfaringene man har gjort tidligere. Atferd eller handlinger som oppleves som ikke hensiktsmessige vil man unngå å gjenta, mens atferd eller handlinger som leder til positive erfaringer vil man fortsette med. På basis av disse er det utviklet en rekke teknikker og metoder for å etablere ferdigheter hos mennesker. Det grunnleggende prinsippet er å finne frem til hva som oppleves som positivt for barnet selv. Når man har funnet frem til barnets interessefelt, vil man kunne bruke dette systematisk til å vise barnet hvilke handlinger som lønner seg å fortsette med i fremtiden. Vi bruker barnets interesser (for eksempel spesielle leker og aktiviteter) til å lære barnet nye ferdigheter.

Fokus på generalisering av ferdigheter

Så snart en ferdighet er etablert i en situasjon må man sikre at ferdighetene kommer til anvendelse i andre situasjoner – at ferdighetene blir generalisert. Generalisering av ferdigheter fremmes gjennom: opplæring og praktisering av ferdigheter i ulike miljøer, opplæring og praktisering av ferdigheter sammen med forskjellige personer (voksne og barn), endring av forsterkerskjema (hvor ofte forsterker blir formidlet) og bruk av riktig forsterkere (forsterkere som forekommer i naturlige situasjoner), motiverende innlæringsbetingelser og bruk av ulikt materiell.

All aktivitet som er målrettet opplæring og fulgt opp av en voksen regnes som timer anvendt til opplæring, og nær sagt alle vanlige situasjoner gir anledning til å benyttes til opplæring. Det bør derfor være regelen heller enn unntaket at man skaper og tar fatt i naturlig oppståtte situasjoner som anledning til trening. Vi vil da kunne følge mål om et høyt timeantall ved oppstart, som evalueres fortløpende ettersom ferdigheter er etablert.

Opplæringen bør fordeles på trening i enerom, i små grupper og i naturlige situasjoner, samt en videre oppfølging av mestrede ferdigheter hjemme.

Innhold i opplæringen

Målsettingene omfatter alle sider ved barnets fungering. Det settes opp målbare målsettinger innenfor sentrale utviklingsområdet for barnet som:

- samarbeid og følge beskjeder
- sentrale læreferdigheter som imitasjon
- språk og kommunikasjon
- språkforståelse
- lek og sosiale ferdigheter
- selvhjelpsferdigheter som for eksempel påkledning
- Akademiske ferdigheter. (Følge Kunnskapsløftet så langt det er mulig)

Fokuset innen atferdsanalytisk opplæring vil alltid være å etablere ferdigheter som er funksjonelle for barnet ut i fra barnets nåværende ferdighetsnivå. Med funksjonelle ferdigheter menes ferdigheter barnet kan benytte for å påvirke sitt eget miljø.

Innholdet i opplæringen er delt opp i enheter som kalles opplæringsprogrammer.

Opplæringsprogrammene består av flere oppgaver innenfor samme treningsmål, og har som utgangspunkt at barnet skal øve inn en ferdighet til den er mestret på et generalisert nivå. Det vil i praksis si at hvis man for eksempel trener på imitasjon av bevegelser, gjør man dette frem til barnet kan imitere på egen hånd, og jobber med generalisering og opprettholdelse slik at barnet bruker dette funksjonelt.

Alle målsetninger barnet skal lære er basert på oppgaveanalyse tilpasset barnets ferdighetsnivå og bygges opp i takt med barnets mestring.

Motivasjon er en viktig forutsetning for læring, og dette ivaretas gjennom å gjøre opplærings situasjonen så motiverende for barnet som mulig. Forsterkerkartlegging, dvs. å finne ting, hendelser og aktiviteter som er attraktive for barnet, er en kontinuerlig prosess som må ivaretas gjennom hele opplæringen. I tillegg er det viktig å benytte ros og oppmuntring eller evt. lære verdien av slike tilbakemeldinger. Andre former for konsekvenser, f.eks. lekeobjekter med lys og lyd, kan også være effektive forsterkere for barnet, og bør benyttes

når/hvis sosiale forsterkere ikke er tilstrekkelig. Forsterkere kan også være nødvendig å knytte opp mot vanskelige ferdigheter i naturlige situasjoner, f.eks. sosial samhandling med andre barn. Hva som virker motiverende er individuelt og endres over tid, og bør derfor justeres i tråd med barnets interesser, være lekepreget og tilpasset barn på samme alder.

Barnet trenger videre et eget treningsrom med nødvendig pedagogisk materiell. Dette omfatter blant annet tilpasset treningsbord og stoler, opplæringsmateriell, forsterkere, materiell brukt til pauseaktiviteter, permer for oppbevaring av treningsprogrammer og papirer vedrørende opplæring, hyller/skap/kurver for oppbevaring av utstyr.

Tilrettelegging

Dokumentasjonsgrunnlaget for opplæringsmodellen viser at effekten av tilbudet er knyttet opp til barnets egenart og rammebetingelser. Faktorene som presenteres nedenfor anses som de mest sentrale når det gjelder rammebetingelser for opplæringen.

- Barnet må ha tilpasset støtte/veiledning gjennom hele dagen.
- Ansvar og oppgavene bør fordeles på et lite antall personer med en person som hovedansvarlig
- Det er en forutsetning at personene er motiverte for oppgaven og ønsker å yte denne typen opplæring, samt å motta veiledning under direkte samhandling med barnet.
- Ledelsen på opplæringsarenaen har det faglige og administrative ansvaret for at opplæringen skjer slik det er avtalt.
- Overlappingsrutiner, utarbeidelse av pedagogisk materiell, målbeskrivelser og prosedyre for måloppnåelse (opplæringsprogrammer), tilstrekkelig oppdatering av treningslogg/perm, kontinuerlig forsterkerkartlegging, samt evaluering av teamets trenerferdigheter er en viktig og sentral av metodikken.
- Barnet må ha tilgang til et eget treningsrom.
- Økonomi til innkjøp av leker/aktiviteter som er motiverende for barnet, samt innkjøp av faglitteratur (manualer).
- Det må være mulighet for integrering/samhandling med andre barn, omvendt integrering (ha med et annet barn på treningsrommet), tilpassede grupper med få andre barn, og / eller deltakelse i ordinært tilbud i klassen.